

IVAN BROŽ, VÁCLAV KRÁLÍČEK



Bůh stál při Anglii



TAŽENÍ VELKÉ ARMADY, 1588



EPOCHA

Ediční rada edice Polozapomenuté války

prof. PhDr. Robert Kvaček, CSc. (FF UK, Technická univerzita Liberec)

doc. PhDr. Jan Halada, CSc. (FSV UK, vedoucí katedry Marketingové komunikace a PR)

doc. PhDr. Martin Kovář, Ph.D. (FF UK, ředitel Ústavu světových dějin na FF UK)

doc. PhDr. František Stellner, Ph.D. (FF UK a VŠE, ředitel Ústavu světových dějin na VŠE)

prof. PhDr. Aleš Skřivan, CSc. (FF UK, Ústav světových dějin)

doc. PhDr. Radek Fukala, Ph.D. (Univerzita Hradec Králové)

PhDr. Karel Richter, CSc.

POLOZAPOMENUTĚ
VÁLKY.



EDICE

POLOZAPOMENUTÉ
VÁLKY



Pravděpodobně jediný dochovaný obraz galeony San Martín na detailu malby Hendrika Cornelisz. Vrooma z Tiroler Landesmuseum Ferdinandeum v Innsbrucku. Za povšimnutí stojí velmi vysoké lodní boky, tak rozdílné od lodí anglických konstrukcí

IVAN BROŽ
VÁCLAV KRÁLÍČEK

Bůh stál při Anglii

TAŽENÍ VELKÉ ARMADY
V ROCE 1588



NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA



MĚSTO
LETOHRAD
MĚSTO LITERATURY FAKTU

Copyright © Ivan Brož, Václav Králíček, 2010

Cover © Karel Kárász, 2010

Illustrations © Václav Králíček, 2010

Maps © Václav Králíček jun., 2010

Czech Edition © Nakladatelství Epoque, Praha 2010

ISBN 978-80-7425-040-8

OBSAH

Pár slov na úvod	9
I. Eskalace španělsko-anglického napětí	13
Mohl se Drake setkat s někým z Prahy?	23
Přižehnutý vous Filipa II.	25
Vynikající výzvědná služba	26
Drakeův úspěšný útok na Cádiz	29
Výzvědná aktivita	34
Drake opět řadí jako „státní pirát“	37
Filip II. zuří	40
Drake u královny	41
Filip II. versus Alžběta I.	43
Úpravy plánu	47
Nový vrchní velitel Armady	49
Zásahy Filipa II.	54
Armada	56
Španělské posádky	61
Technika ve službách soupeřících stran	64
Co do počtů byly síly vyrovnané	74
II. Válka v Lamanšském průlivu	77
Armada vyplouvá	81
Co následovalo	83
Zdržení	85
Konečně se kotvy zvedly	89
Vysoká diplomacie na poslední chvíli	90
Na dohled Anglie	91
Parma se Sidoniem si pravice nestisknou	127
Slavný projev královny Alžběty I. v Tilbury	129
Druhá porážka, tentokrát v režii přírody	132

Dokončení zkázy Armady	135
Úvahy Filipa II. o odvetě	142
III. Odezva v Evropě	145
O českém prostředí	152
Portugalský projekt a definitivní porážka Armady.....	155
Schrálo počasí rozhodující roli?	159
Anglie: cesta k vlastnímu impériu otevřena.....	162
Přílohy	
Osobnosti a jejich osudy.....	165
Chronologie hlavních událostí	196
Flotila Filipa II.	199
Flotila královny Alžběty I.	204
Literatura	208
Obrazové přílohy	
Průřez galeonou.....	210
Irské pobřeží s nalezenými vraky lodí Armady.....	212

Pár slov na úvod

V první polovině šestnáctého století se Anglie ještě nacházela v podřízeném postavení vůči tehdejším námořním mocnostem – Španělsku a Portugalsku. Zatímco španělské a portugalské lodi dominovaly na atlantických trasách mezi Evropou a nedávno objevenými územími Střední a Jižní Ameriky, a v době kdy portugalský mořeplavec Fernando de Magallanes našel průliv mezi Atlantským a Tichým oceánem a doplul až k Filipínám, byli angličtí námořníci odkázáni zatím víceméně jen na severní vody anebo na hledání nových cest směřujících na Dálný východ. Stručně řečeno, Anglie se v první polovině 16. století musela sklánět před Portugalskem a hlavně před drtivou převahou Španělska.

„Byla to doba, kdy Vasco Núñez de Balboa vztyčil kastilský prapor na březích Darienského zálivu, Cortés v Mexiku a Pizzaro v Peru, kdy v Evropě naprosto převládal španělský vliv a kdy žhavou obraznost obyvatel Ibérie okouzlovaly vidiny bájného Eldoráda, rytířských dobrodružství a světové říše. Tehdy se španělská svoboda vytratila za třeskotu zbraní, mizela pod přívalem zlata a v děsivé záři autodafé.“

Jak vidět, Karel Marx míval při ruce i vizi uměleckou. Byl to on, kdo takto obrazně vylíčil období španělské nadvlády v Evropě v 16. století za Karla V. a jeho syna Filipa II. Jejich říše – tedy celé Španělsko, Nizozemsko, Rakousko a některé německé a italské země společně s jejich koloniemi ve střední Americe a na Filipínách – se tehdy vskutku stala největší evropskou a koloniální mocností, nad kterou symbolicky vzato slunce vskutku nezapadalo. Od dob Karla Velikého, jenž figuroval od roku 800 jako římský císař, nikdy nevládl žádný panovník nad tak obrovským územím.

Byl to slavný španělský „zlatý věk“, kdy říše mohla ve své směsici různých národů, království, knížectví, vévodství, měst a navzájem neousudících provincií přežívat pouze tehdy, když byl neustále zdůrazňován univerzální charakter jejího poslání. Takováto univerzálnost se vyjadřovala zejména myšlenkou křesťanské jednoty, která nacházela

především v Evropě silný ohlas. Soulad mezi říší a církví byl také v centru pozornosti Karla V., císaře Svaté říše římské německého národa. Jen pod vlivem silné, energické osobnosti tohoto nemluvného a rezervovaného muže se smyslem pro sebeovládání a rovněž díky jeho burgundskému entuziasmu a španělské královské vznešenosti, vlámské svědomitosti a německé odměřenosti mohla být tato říše v Evropě drásané spory a protichůdnými zájmy států udržována. Španělsko je tehdy mocností i zásluhou velkého rozkvětu umění, jak o tom svědčí díla dobových světových mistrů, jakými jsou v duchovní hudbě například Cristobal Morales, skladatel a kapelník v Toledu a Malaze a F. Guerrero, nebo spisovatel Miguel de Cervantes, básník Lope de Vega či malíř El Greco.

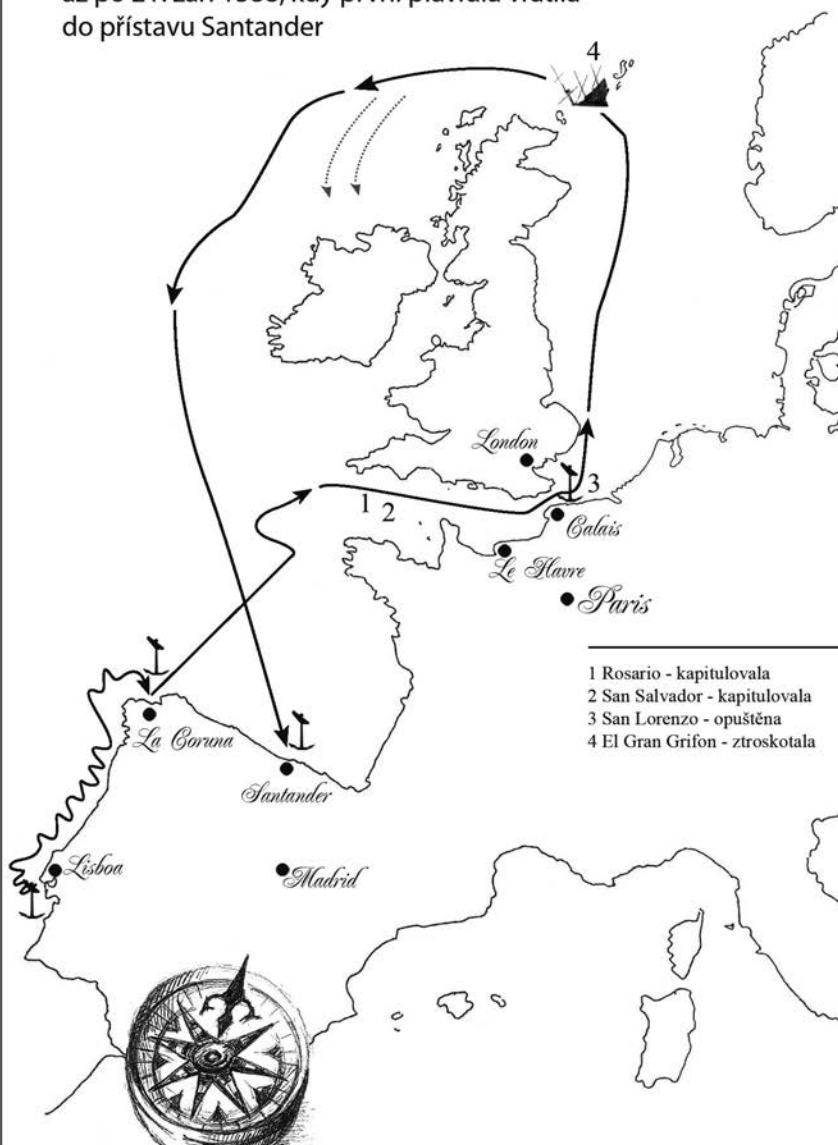
Politické a obchodní spory mezi Španělskem a Anglií, které ještě více dramatizovaly náboženské rozbroje, vedly k tomu, že Madrid stále ostřeji vystupoval jako garant katolicismu proti anglikánským reformátorům. Těžiště tohoto střetu obou zemí, kdy jedna usilovala o udržení své dominantní pozice na mořských cestách a druhá ji naopak chtěla získat, se odehrávalo na vlnách Atlantského oceánu.

Anglie se přitom snažila vyvažovat náskok Španělska – alespoň v polovině 16. století – vskutku svérázným způsobem. Došlo jak k potlačení katolicko-feudální opozice (Norfolkovo povstání, poprava Marie Stuartovny), tak i puritánů. Stejně rozhodně se z Londýna vedla rovněž ostrá protišpanělská politika. Ale současně se v této ostrovní zemi začal rozvíjet jak obchod, tak i některé druhy průmyslu. Platí to zejména o soukenictví, těžbě černého uhlí a výrobě železa, které právě v této době zaznamenaly nevídaný rozkvět. Za vlády Alžběty se také rodily počátky anglického kolonialismu s příznačnými průvodními jevy – od porobení Irska, přes zámořské plavby a založení Virginie na americké pevnině, až po vznik zámořských obchodních společností. K nejvýznamnějším náležela Levant Company (Levantská společnost), kterou zakládal v roce 1581 londýnský starosta Sir Edward Osborne, jenž patřil spolu s dalším významným činovníkem této společnosti, Richardem Staperem, k průbojným obchodníkům a finančníkům. Tato společnost vedla aktivní obchodní styky s Osmanskou říší, zejména v textilním oboru. Jako svá obchodní centra využívala ta města, kde se již předtím dařilo zabydlet anglickému podnikatelskému duchu. Jednalo

se například o egyptskou Alexandrii, syrské Aleppo nebo turecký Cařihrad či Smyrnu. Pod vlivem úspěšného podnikání této společnosti bylo možno dokonce navázat kontakt mezi královnou Alžbětou a sultánem Muratem III. Na zkušenosti lidí z této obchodní sféry pak samozřejmě mohl navázat vůbec nejznámější anglický obchodní subjekt, jakým nesporně byla East India Company (Východoindická společnost), která po svém založení 31. prosince 1600 získala monopol na obchodování v oblasti na východ od mysu Dobré naděje až k Magellanovu průlivu.

Dvůr panovnice rovněž donutil majitele půdy z vysoké aristokracie, aby se přizpůsobili, neboť zámořský obchod – podnícený samozřejmě dosud nevídanou výstavbou obchodního i válečného loďstva – znamenal pro ně velkou konkurenci. Drobné šlechtě, které se říká gentry, byla umožněna poměrně volná správa jejich oblastí, ve kterých byly podporovány – řečeno dnešní mluvou – aktivní podnikatelské kroky. Také měšťané v přístavech, především v Londýně, bohatli a podíleli se na místním politickém životě. Nutno ovšem vidět, že skutečnou anglickou politiku nevytvářel ani tak panovnický dvůr a vláda, jako spíše odvážní angličtí piráti, výrobci zbraní a zdatní obchodníci. Anglická královna vlastně jen v podstatě schvalovala to, co soukromě podnikal ten či onen z jejich poddaných. Bylo nepsaným zákonem, že držela ochrannou ruku nad věhlasnými korzáry ve státních službách, kteří okrádali španělská plavidla vracející se z Nového světa s nákladem vzácných kovů, prováděli nájezdy na španělské přístavy a plundrovali zámořské španělské koloniální osady. Na druhé straně se ovšem anglickým diplomatům dařilo vést velmi obratnou politiku u dvorů evropských panovníků. Nutno dodat, že právě taková systematická důslednost jen dokazovala, že jednali v duchu zájmů, dlouhodobých cílů a rostoucího vlivu průmyslových a obchodních kruhů. A jestliže mocenskou prestiž Španělska pomáhali vytvářet vynikající umělci, pak Anglie nezůstávala pozadu, jak o tom svědčí rozmach renesančního umění zosobněný zejména tvorbou Williama Shakespeara, stejně jako filozofie v díle Frančise Bacona nebo hospodářské teorie v díle Thomase Greshama.

Plavba Armady od vyplutí z Lisabonu dne 28. května až po 21. září 1588, kdy první plavidla vrátila do přístavu Santander



I. Eskalace španělsko- -anglického napětí

V létě roku 1585 bylo ve Španělsku zajato několik anglických plavidel, která vezla obilí. Nejvyšší velení se souhlasem královny Alžběty I. proto rozhodlo, že zkušený kapitán Francis Drake bude pověřen, aby se silnou flotilou válečných plavidel zadržované lodě osvobodil, přičemž se očekávalo, že „patříčným způsobem“ vyplení nějaké španělské pobřežní město. Drake si ovšem ještě před výpravou zajistil také její výhodné finanční krytí. Získal řadu vlivných osobností, včetně královny, která do akce vložila 20 000 liber. Stranou nezůstali ani lidé z jejího okolí, jakými byli například státní tajemník Sir Francis Walsingham, člen vládního kabinetu hrabě Robert Dudley z rodu Leicesterů, Christopher Hatton, šéf královniny ochrany, nebo Sir Walter Raleigh.

A tak v ranních hodinách 14. září 1585 vyplula z Londýna nevídaně velká flotila, kterou doprovázely nadšené ovace přítomných diváků z řad obyvatelů hlavního města. Její sestavu tvořilo 33 válečných plavidel a několik dalších doprovodných lodí. Velitel flotily Francis Drake, s propůjčenou hodností admirála, plul na vlajkové lodi *Elizabeth Bonaventura* o výtlačku 600 tun. Jeho zástupci, viceadmirál Martin Frobisher a kontradmirál Francis Knollys, se nacházeli na plavidlech *Primrose* a *Leicester*, které se vykazovaly výtlakem 400 tun. Další z velitelů, rovněž Drakeův starý přítel, Edward Wynter, velel lodi *Aid* s výtlakem 200 tun. Zvláštní osobou ve flotile zřejmě musel být generál Christopher Carleill na lodi *Tiger* (150 tun), jenž při této akci vykonával roli Drakeova zástupce pro operace pozemních sil.

Jistě není bez zajímavosti, že generál byl nevlastním synem Sira Francise Walsinghama, ale hlavním důvodem jeho přítomnosti nebyla vůbec žádná protekce vycházející z příbuzenského vztahu k jednomu z nejmocnějších mužů alžbětinské Anglie. Šlo především o to, že se jednalo o velmi schopného vojáka, jenž své kvality prokázal v řadě bitev na moři i na souši, zejména v Irsku.

Ve flotile bylo dále několik lodí různého funkčního zařazení od výtlačku 100 do 150 tun až po menší veslové či plachetní pomocné čluny s výtlakem kolem 20 tun. V sestavě se rovněž nacházely malé lodice, které byly složené na velkých korábech s tím, že mohly být pohotově použity zejména v okamžiku vlastní invaze na nepřátelském pobřeží. Dvě z klíčových lodí, *Elizabeth Bonaventura* a *Aid*, patřily královně, zatímco další byly majetkem Johna Hawkinse a asi tři nebo čtyři byly

Drakeovy. Velitel akce měl v sestavě i svého bratra Thomase, jenž byl velitelem stotunového *Thomase*. Mezi kapitány byli také dva synové Johna Hawkinse – Richard velel lodi *Duck* a mladší William zastával post kapitána na plavidle přílehavého jména *Hawkins*.

Už bylo řečeno, že ve flotile byli i vojáci. Spíše by se slušelo konstatovat, že šlo hlavně o vojáky, protože Drake měl v plánu provádět vyloďení, dobývání měst a získávání kořisti nejen pomocí větru v plachtách, ale i střeleckým uměním a ztečí houževnaté pěchoty. Možno k tomu jen dodat, že s Drakem plulo celkem 1925 mužů. Vše muselo být tedy důkladně zajištěno i z onoho hlediska, kterému se dnes říká týlové zabezpečení. Zásobování potravinami bylo vskutku úctyhodné, když si představíme, že tyto středověké koráby nesly ve svých útrobách nejen těžká děla, munici a další vojenskou výzbroj a výstroj, ale zejména tony potravin. Podle záznamů z lodních kronik šlo o 240 sudů s hovězím a vepřovým masem (1 sud = 240 litrů), 60 000 slaných tresek, 600 sudů různých druhů sardinek, 140 velkých sudů vína (1 velký sud vína = 566 litrů), 600 sudů piva, 300 sudů hrachu, slaniny, ovesných vloček, másla, sýra, medu, oleje, octa a oliv. Jutové pytle plné rozinek a švestek a dalších druhů ovoce a jiných potravin zůstaly naloženy v proutěných koších. To vskutku nebyla jen tak nějaká expedice. To už byla invazní armáda, ve které hlavní roli měli sehrát vojáci.

Na rozdíl od jiných podobných akcí bylo vše poměrně dobře zdokumentováno. Největší zásluha o popis flotily i jednotlivých lodí a samozřejmě i událostí spojených s plavbou nesporně náleží Walteru Bugge-
sovi. Tento muž, jeden z armádních důstojníků, jenž nakonec zahynul během akce, se zasloužil o sepsání spisu *Summarie and True Discourse of Sir Francis Drakes West Indian Voyage* (volně přeloženo „*Stručný nástin a skutečné pojednání o cestě Sira Francise Drakea do Západní Indie*“). Na jeho pokračování se pak ještě zdárně podílel jistý poručík jménem Croftes. Cenným zdrojem pro práci historiků jsou i palubní deníky, které si vedly důstojníci generála Christophera Carleilla na lodích *Leicester*, *Primrose* a *Tiger*.

Co se však mezitím dělo v Madridu? Když se španělský král Filip II. dověděl, že se chystá Drakeova výprava, dostal se údajně do stavu vážného znepokojení. Ostatně lze tak usuzovat i z nervózně formulovaných dopisů, které posílal do Londýna, v nichž byl jeho vyslanec Bernardino

de Mendoza neustále vybízen, aby – jak to stojí v jedné z depeší – „vynaložil nejvyšší péli k získání velice častých a velice spolehlivých zpráv z Anglie“. Ačkoliv měl Mendoza v Anglii vybudovanou poměrně širokou síť vyzvědačů, takovéto a z Madridu intenzivně požadované „velice spolehlivé zprávy“ mu chyběly. Možno tedy říci, že nikdo ze Španělů, ani v Madridu, ani na diplomatické misi v Londýně, neměl žádnou skutečně hodnověrnou informaci, co se kolem Drakea vlastně děje. Mendoza byl přesvědčen, že Drake chce „přistát v Portugalsku“, zatímco admirál markýz de Santa Cruz, vrchní velitel španělského loďstva, se domníval, že Angličané mají namířeno do Brazílie, přičemž byli i tací, kteří bili na poplach s výstrahou, že dojde k přímému útoku proti Španělsku.

Drake podle původního plánu skutečně hodlal nejdříve zasadit ránu Španělům, ale jakmile se dověděl, že většina zajatých lodí už byla propuštěna, změnil trasu a zamířil přímo do Karibiku. V řadách špiček španělského námořnictva vyvolaly zprávy o tom, že Drakeova velká výprava opustila anglické břehy, velký zmatek. Admirál markýz de Santa Cruz se nechtěl dostat do vleku událostí, a tak zmobilizoval nejen vlastní námořní ochranu země do nejvyšší pohotovosti, ale ještě navíc – v tomto případě vskutku prozíravě – okamžitě vyslal kurýry ke všem místokrálům španělských držav v Novém světě s výzvou, „připravit se na možný příjezd anglické válečné flotily a udělat si zásoby“.

Santa Cruz se ze svého hlediska zachoval správně, protože Drake se skutečně již záhy dostal do tropických vod a zamířil přímo k Santo Domingu, tedy k přístavnímu městu na jižním pobřeží ostrova Hispanioly, dnešní Dominikánské republiky. Zde bylo původní sídlo španělského místokrále v Novém světě, které mnozí jistě právem označovali za „bájně město“, jehož nádhera a bohatství byly už od nepaměti dokonce námětem balad a písní. Drake si usmyslil, že právě toto místo vyplení a to nejen kvůli očekávané kořisti, ale i také z toho důvodu, že se jednalo o jeden z nejtypičtějších symbolů říše Karla V. a jeho syna Filipa II., nad kterou „nikdy nezapadalo slunce“.

Když se anglická flotila v čele s Francisem Drakem objevila 31. prosince 1585 před Santo Domingem, všichni lidé v okolí vydechli. Angličtí námořníci úžasem. Obyvatelé Santa Dominga úděsem. Angličané byli u vytržení, když před sebou spatřili „klenot Nového světa“, údajně

nedobytný přístav s mohutnými kamennými hradbami. Obyvatelé Santa Dominga zase ustrnuli v obavě, že se na ně sápe celým španělským světem proklínaný „el Capitan Francisco“, jak nazývali Drakea, jehož smělost všichni považovali za dílo sprážením s ďáblem nebo s nějakou jinou čarodějnickou mocí. Svým způsobem se lidé právem obávali každého kroku tohoto námořníka, piráta ve službách anglické královny, a to zejména od té doby, co se roku 1580 vrátil ze své triumfální plavby kolem světa, kdy ho nesl kupředu jak „velký vítr“, tak i královnina přízeň a samozřejmě i hrůza, kterou už jen vyslovení jeho jména vyvolávalo ve Španělech.



Některé velké portugalské karavely měly i na hlavním stěžni latinskou plachtu

Když se Drake už na místě dověděl, jak obyvatelé Santo Dominga vyztužili obranná zařízení svého města, včetně potopení řady lodí, aby tak byl zatarasen vjezd do přístavu, a jak pobřežní ochrana uvedla děla do nejvyšší pohotovosti, rychle změnil taktiku. Všiml si, že navzdory tomu, že z moře obrana města vyhlíží snad impozantně, je Santo Domingo jinak zcela nechráněné ze strany souše. Obránci si zřejmě mysleli, že tamní kaktusové porosty představují nějakou vážnou překážku, pokud vůbec připustili „kacířskou“ myšlenku, že by se snad někdo pokusil o takovou „drzost“ a chtěl napadnout město z tohoto nehostinného směru.

Drake se rozhodl tuto nevýhodnou okolnost proměnit ve výhodu. Vylodil své vojáky na zrádném úseku pobřeží, kde byl mořský příboj nejen vysoký, ale často doslova nevypočitatelný. I proto se Španělé neobtěžovali, aby zde postavili alespoň menší hlídky. Jak posléze napsal jeden ze španělských důstojníků, „to první, co jsme spatřili, byla asi tisícovka anglických vojáků postupujících k západním hradbám Santo Dominga. Pro mě bylo neuvěřitelné už to, že tam vůbec mohli přistát.“

Co bylo dál? Oddíl španělských kavaleristů vyrazil z města s jasným záměrem předstihnout anglickou pěchotu a nedovolit jí, aby se mohla na břehu vylodit. Ale útočníci byli dobře připraveni i na tuto variantu a sami záhy převzali iniciativu. Nejdříve vedli soustředěnou palbu na špatně kryté Španěly. Rozprášili je přesnou střelbou ze svých mušket a vynutili si přístup ke dvěma městským branám. Angličtí vojáci byli tímto prvním úspěchem pochopitelně povzbuzeni a vzápětí pokračovali v útoku na město.

„Neustaneme v útoku, dokud se všichni nesejdeme na tržišti,“ zvolal generál Christopher Carleill těsně předtím, než své jednotky nasměroval tak, že vedly dva souběžné údery – tedy najednou proti oběma branám. Ačkoli se Španělé houževnatě bránili, zteč Angličanů byla natolik prudká, že brzy byla první linie městské obrany prolomena. Jeden z účastníků pak mohl s patřičnou hrdostí napsat do loďní kroniky: „Vběhli jsme přímo mezi ně, takže jsme vnikli do města promíchání s nimi. Na Nový rok 1586 už vlála naše svatojiřská vlajka nad zubatým cimbuřím. Tak nám Španělé dali město jako novoroční dárek.“

Zdánlivě krátká a jednoduchá vojenská akce měla dalekosáhlé důsledky. Někteří historikové dokonce hovoří o bodu obratu v dosavadních anglicko-španělských sporech. Ačkoliv se angličtí dobrodruzi, včetně samotného Drakea, pouštěli již celou řadu let ve vodách Nového světa do přepadů španělských lodí a Sir Walter Raleigh ještě zvýšil napětí, když začal usazovat kolonisty na území dnešní Virginie – což bylo v přímém rozporu s nároky Madridu na celý tento světadíl – byl to nyní tento Drakeův útok na Santo Domingo, kterým byla fakticky vyhlášena válka všemu, co představoval král Filip II. Byla to odpověď Anglie na vše, čím Španělsko znemožňovalo normální mezinárodní styky od nastolování svévolných obchodních omezení, přes kontrolu

moří a vměšování do náboženských záležitostí protestantské Anglie až po arogantní nastolování nadvlády nad Severní a Jižní Amerikou.

Co následovalo po bleskovém dobytí Santa Dominga? Drake položil před Španěly jednoznačnou podmínku: zaplatit vysoké výkupné. Když se město nevyjádřilo dostatečně jasně, nechal několik dní ničit domy i hrad místokrále, přičemž drancování se záměrem dostat se ke zlatu a stříbru nabíralo stále rostoucích rozměrů.

Byla to tehdy nesporně krutá doba, kdy násilnosti jedněch se pak sváděly na druhé s tím, že prý vždy šlo jen o odvetu. Tak například v knize Mary Keelerové *Sir Francis Drake's West Indian Voyage 1585–86*, která vyšla v Londýně v roce 1981, je vyličená událost, která právě z epizody bojů o Santo Domingo vrhá na Španěly nejtemnější světlo. Drake totiž vyslal v roli vyjednávače malého černošského chlapce, kterého zákeřně zranil španělský důstojník, jenž předtím působil na galejnické lodi. Chlapec se ještě stačil vrátit a skončil v Drakeově náručí. Rozzuřený Drake pak nařídil, že každý den budou popraveni dva zajatí Španělé, dokud nebude odhalen a předveden vrah jeho parlamentáře. Hrozba se setkala s odezvou, protože již následujícího dne přistoupil před Drakea nadřizený zmíněného vraha. Drake vydal pokyn, že tohoto muže musí potrestat sami Španělé. A tak byl vrah černošského chlapce – samozřejmě před zraky Angličanů – samotnými Španěly oběšen.

Na druhé straně se zase Španělé snažili všechnu vinu za násilnosti z tohoto období svalovat na Angličany. Například v dokumentu číslo 19 Santo Domingo z *Archivo General de Indias*, který je uložen v Seville, se mimo jiné uvádí:

„Angličané začali s násilnostmi, které neměly konce, zejména v kostelech a proti symbolům. Rozdrtili je na kousky, a tak jen navrhovali hanbu a nactiutrhání na naši víru, znesvěcovali všechno... dokonce otvírali hroby a vhažovali do nich odpadky a zbytky zvířat porážených v kostelech, které se tak proměňovaly v jatka. Tyto budovy nakonec používali pro ještě hnusnější účely.“

Vyděšení měšťané v Santo Domingu nakonec vyslovili souhlas s příměří a zaplatili Drakeovi 25 000 dukátů. Kromě toho se Drake ještě zmocnil pěti nejlepších španělských lodí a jednu z nich přejmenoval na počest svého vítězství *New Yeeres Gifte*, což v tehdejší anglické transkripci samozřejmě znamená *Novoroční dar*. Ostatní španělské lodě,

včetně královské galéry, nechal odtáhnout na moře, kde byly spáleny. Všechny otrocké galejníky, mezi nimiž bylo také hodně Francouzů a Turků, propustil na svobodu. Mnozí z nich měli takovou radost z osvobození ze španělské poroby, že se dobrovolně rozhodli přidat k jeho bojovníkům.

Ve stejné době, kdy Drake dále pokračoval v drancování španělských osad v Karibiku, dorazila k němu zpráva, že se Španělé pokoušejí zlikvidovat vůbec první anglickou kolonii v Severní Americe, která byla založena z popudu Sira Waltera Raleigha na ostrově Roanoke. Tento ostrov, dlouhý 12 kilometrů a široký asi 3 kilometry, se nachází u břehů Severní Karolíny, tehdejší Virginie – tedy oblasti nazvané na počest královny Alžběty I. Šlo o to, že Angličané se zde nyní nacházeli ve vážném nebezpečí, což si vyžádalo okamžitou akci.

Drake se neprodleně vydal na cestu, aby pomohl spasit anglickou posádku, v jejímž čele stál z královnina pověření Ralph Lane, v bitvách ostrýlený voják, který se velice osvědčil v Irsku. Drake věděl, že Lane je sice povahou tuhý jako stará kožená vesta a nikdy nepropadá zoufalství, ale že tentokrát se jedná o mnohem více než jen o osobní statečnost velitele. V sázce byly životy několika stovek Angličanů, kteří jako první vztyčili královninu zástavu na půdě Severní Ameriky.

Při svém strategickém uvažování si byl Drake zcela jasně vědom, že Španělé mohou udeřit na Roanoke jen z některé ze svých základen na Floridě a to s největší pravděpodobností ze Saint Augustinu, kde také sídlil španělský guvernér. A proto zamířil právě tam s úmyslem udeřit na španělský kontingent na této jejich základně a tak předejít jakémukoli pokusu o přepadení Roanoke.

Koncem května 1586 dorazila Drakeova flotila k břehům přístavu Saint Augustin. Zpočátku se opakovala situace ze Santo Dominga. Přepadový oddíl generála Carleilla opět úspěšně vyrazil na zteč městských hradeb. Podle podání anglických kronikářů se španělští vojáci po několika výstřelech z anglických mušket stáhli a uvolnili útočnickům cestu do města. Jinak tento střet líčí španělské záznamy. Posádka obránců prý bojovala statečně a odrazila několik opakovaných vln útoků. Ať se jednalo o takové či onaké líčení, faktem zůstává, že se Angličané sice skutečně v samotném městě setkali s nečekaným odporem, ale město dobyli.

Drake zvažoval, zda má Saint Augustine okamžitě vypálit. Váhal, protože se za zdmi domů jistě ukrývalo mnoho cenného, co by mohl nejen on a jeho muži potřebovat, ale co by mohlo posloužit i lidem na Roanoke, kde se jim zásoby jistě rychle ztenčovaly. Proto vydal rozkaz vniknout do domů a odnášet na loď všechno, „co se mohlo hodit“, tedy i okna, dveře, zámky a veškeré kovové předměty. Teprve pak bylo město zapáleno. A že byl Drake žhář důsledný, dokazuje zpráva, že z původního počtu asi 250 domů nezůstal v Saint Augustine po odplutí Angličanů ani jeden.

Anglická flotila pak zamířila na sever a 10. června 1586 se objevila u Roanoke. Druhý den připlul Ralph Lane v člunu na schůzku s Francisem Drakeem. Jak tvrdí dobová zpráva, měl být po mnoha okázalostech a ceremoniích uveden do Drakeovy velké kajuty. Lane prý až s dojetím děkoval za rychlou pomoc a informoval Drakea, že se kolonie nachází ve velmi těžké situaci. Uvedl, že nemá kvalitní lidi, protože většinu jeho tamního osazenstva tvořili zklamaní povaleči, kteří zde nechtěli pracovat a jen se těšili na návrat do Anglie.

„Snažně jsem ho prosil, aby laskavě vzal řadu těchto slabých a neschopných lidí s sebou do Anglie... a místo nich mi dodal skupinu veslařů, řemeslníků a jiných,“ napsal po letech Lane ve svém pamětním spise. Rovněž požádal o čerstvé potraviny a čluny, jež by mu umožnily dokončit průzkum Chesapeaského zálivu, a o nějaké plavidlo dostatečně velké, aby odolalo bouřím Atlantiku.

Drake mu vyšel velkomyslně vstříc. Nabídl Laneovi také sedmdesátitunovou loď *Francis* a dalších asi šest menších člunů. Drake ještě Laneovi řekl, aby k němu poslal své nejschopnější důstojníky, kteří si vyberou vše, co budou potřebovat pro 100 mužů na čtyři měsíce. Vybrané zboží mělo být přeložené na darované plavidlo *Francis*. Ale přírodní živly vše změnilly. Vichřice se přihnala zrovna v době, kdy Laneovi muži nakládali zásoby. Plachty se trhaly, kotevní lana praskala a vlny byly údajně tak vysoké, že zalévaly horní paluby a splachovaly neuskladněné zásoby do moře. Trvalo tři dny, než se bouře uklidnila a rozptýlená flotila se mohla znovu sešikovat.

Avšak jedna z lodí zmizela. Bylo to právě darované plavidlo *Francis*. Na jeho palubě bylo již nejen hodně životně nezbytných zásob a potravin, ale také mnoho Laneových lidí. Drake posléze dospěl k názoru,

že „zklamaní povaleči“, o nichž mu vyprávěl Lane, se zachovali jako zbabělí zrádci a využili bouře jako vítané záminky k návratu do Anglie. Drake pak s Lanem probrali situaci, jaká nastala po ničivé bouři. Počet Laneových mužů se nyní snížil na nebezpečné minimum. A navíc, Lane přišel o loď *Francis* a také o dva kapitány, které Drake pověřil službou v jeho prospěch. Drake s Lanem realisticky zhodnotili i možnost dalšího spojení této kolonie v Severní Americe s Anglií a shodli se, že v podmínkách, kdy hrozí další vystupňování napětí mezi Madridem a Londýnem, existují jen velmi malé – nebo spíše nulové – možnosti připlouvání dalších anglických lodí se zásobami a lidskými posilami. V průběhu dalšího rozhovoru s Lanem se Drake rozhodl vyhovět Laneovi, aby se mohl nalodit se zbytkem svých mužů na jeho lodi a odplout do Anglie.

MOHL SE DRAKE SETKAT S NĚKÝM Z PRAHY?

Na tomto místě jde jistě o oprávněnou otázku. Není sice vyloučeno, že by se mohl plavit na Drakeových lodích jako plavčík nebo voják i někdo s českými kořeny, ale také to není nikde potvrzeno nějakým hodnověrným historickým dokumentem. Ale přesto lze tvrdit, že se Drake mohl potkat s jedním mužem, jehož rodnou vlastí byly Čechy. A o to více je to pikantní, že k tomu mohlo dojít právě na Roanoke. Co je o tom známo?

Začněme Londýnem. Jak uvádí dr. Jicchak Levine (*The Jewish Press*, May 4, 2005) metalurg Joachim Gans, jenž pocházel z Prahy, přijel v roce 1581 do hlavního anglického města na pozvání představitelů Královské důlní společnosti, aby spolu s dalšími odborníky pomáhal při rozvoji anglického hornictví. Je zřejmě totožný se Žalmanem ben Zeligmanem Gansem, jenž je pochován na pražském židovském hřbitově v roce 1619. Na jeho kvality, zejména při hledání jednodušších a levnějších způsobů zpracování rud při výrobě mědi, byl údajně upozorněn samotný Sir Francis Walsingham, jenž se pak postaral, aby Gans měl všechny nezbytné podmínky pro práci.

Lze říci, že Joachim Gans své anglické hostitele nezklamal, protože uplatněním jeho metody čtyřikrát rychlejšího spalování, než jaké praktikovali jeho němečtí kolegové, bylo možno ušetřit například při výrobě padesáti kilogramů mědi pět šilinků. Gans totiž navrhl vytápění rudy rašelinou namísto dřívím, kterého by bylo jinak k tomuto účelu zapotřebí značně velké množství, přičemž dřevo bylo v Anglii nepoměrně dražší. Gansova průkopnická metoda spočívala v rozdrčení měděné rudy na prášek, jenž se pak pražil s tím, že současně propouštějící voda odstraňovala vitriol, železo a síru. Na závěr tavby pak zůstala relativně čistá měď. Není divu, že sám Sir Francis Walsingham pak doporučil Siru Walterovi Raleighovi, hlavnímu organizátorovi kolonizační výpravy na Roanoke do Severní Ameriky, aby tam vyslal i Joachima Ganse, neboť jedním z cílů celé této expedice byl i průzkum ložisek kovů, popřípadě i jejich zpracování přímo na místě.

Co je dále známo o „americkém“ osudu Joachima Ganse? Určitě byl nakonec zklamán, protože se svými kolegy nenalezl ani zlato, ani stříbro. A pokud šlo o měď, podnikl jistě maximum, když postavil tavicí laboratoř a dlouhé dny se věnoval bublajícím směsím rozdrčených kamenů a špíny. Z tamních archeologických nálezů pak lze usuzovat, že nalezené úlomky kelímků a vzduchotěsné skleněné baňky obsahující rtuť, jsou důkazem toho, že to jsou stopy právě po Gansově metalurgické aktivitě. Guvernér Ralph Lane – a nepochybně i sám Joachim Gans – stále ještě věřil, že by se dál, tedy ve vnitrozemí, daly nalézt vzácné kovy. Avšak shora zmiňované potíže nakonec již znemožnily další průzkumné expedice. Ostatně Lane pak ve své závěrečné zprávě postavil před možností rentabilního využití Severní Ameriky anglickými kolonisty znaménko mínus, když napsal: „Pouze objev nějakého výnosného dolu z Boží milosti nebo cesty do Jižního moře a nic jiného může učinit z této země žádoucí cíl osídlení naším národem.“

Tato Laneova pochmurná a pesimistická analýza byla za půl století již zcela anulována začínající velmi úspěšnou kolonizací, která pak dala vzniknout Spojeným státům americkým. Ale v roce 1586 ještě musela být Severní Amerika pro Angličany zklamáním. Laneovou jedinou útěchou z celé této akce, že velké náklady spojené s touto expedicí mu víc než dost vynahradila kořist ze španělských lodí, které cestou zpět potkávali angličtí námořníci v Atlantiku.

Stejně platí samozřejmě i o zpáteční cestě Francise Drakea, jenž dále obohatil nejen královskou pokladnu o zlato a stříbro, které převážely z Nového světa španělské lodi, ale i sám sebe. Rozkaz k vyplutí z oblasti Roanoke vydal své flotile ve třetím týdnu měsíce června roku 1586. Když pak jeho loďstvo přistálo 27. července 1586 v Portsmouthu, čekaly ho vskutku triumfální ovace na přivítání. Po krátkém odpočinku se Drake vydal na cestu do Londýna. Byl přijat s nejvyššími poctami samotnou královnou Alžbětou I. v proslulém Richmondském paláci.

„Náhodou jsem se druhého dne setkal s Francisem Drakeem, rytířem,“ napsal jeden německý návštěvník dvora a dodal: „Naplnil celý palác velmi obzvláštní radostí. Jeho přátelé a příbuzní oslavují jeho bezpečný návrat z tak dlouhé cesty, při níž překonal všechny obtíže a nebezpečí.“

PŘIŽEHNUTÝ VOUS FILIPA II.

V následujícím roce se Drake ještě nechal slyšet, že „přižehne vous španělského krále“. Málem se to vyplnilo, když napadl Cádiz a město vyplenil. Jak k tomu došlo? A o co se vlastně jednalo? Možná říci, že i když Alžběta I. vládla takřka třicet let, byla pozice Anglie vůči Španělsku od jejího nástupu na královský trůn v roce 1558 stále problematická. Stále ji zaměstnával vleklý konflikt s touto mocností, jejíž král Filip II. – vystupující jako ochránce katolické víry před anglikánským reformovaným náboženstvím – usiloval o její svržení a o nastolení katolicky orientovaného panovníka. Španělsko bylo ovšem příliš silným hráčem na šachovnici tehdejších mezinárodních vztahů, než aby se Anglie mohla s touto říší měřit ve válečném střetnutí. V Londýně dobře věděli, že Filip II. má připravený plán k přímému úderu na moři a pak i k invazi do Anglie s cílem změnit režim ve svůj prospěch.



Avšak na druhé straně Alžběta I. vedla chytrou zahraniční politiku, která se opírala mimo jiné o pomoc francouzských hugenotů, přičemž sama podporovala nizozemské provincie, které se bouřily proti nadvládě Filipa II. Zostření vztahů mezi Anglií a Španělskem pak vedlo Filipa II. k definitivnímu rozhodnutí vyřešit politické rozepře válkou.

Sestavením válečného plánu proti Anglii pověřil král Filip II. v roce 1583 vévodu Santa Cruze. Podle tohoto ambiciózního projektu, jenž byl schválen v dubnu 1586, mělo mít španělské loďstvo 150 válečných plavidel. Byly mu uloženy v podstatě dva úkoly: Zaprvé zničit anglickou flotilu. A zadruhé zabezpečit spolehlivou přepravu vojska v síle asi sto tisíc mužů na dalších 360 transportních lodích k ústí Temže. Odtud se pak španělské invazní vojsko mělo vydat na pochod k dobytí Londýna. Zprávy o chystání této akce se dostávaly i k uším anglických vyzvědačů.

VYNIKAJÍCÍ VÝZVĚDNÁ SLUŽBA

Muž, který řídil anglické vyzvědače, byl Sir Francis Walsingham. Tento vysoký státní činitel, pokládáný za jednoho z nejschopnějších anglických diplomatů alžbětinské éry, byl vlastně zakladatelem moderní výzvědné služby. Byl to on, kdo také sehrál rozhodující úlohu v proslulém případě skotské královny Marie Stuartovny (1542–1587), dále se významně podílel jako šedá eminence na letitém zápase Anglie se Španělskem a velkou měrou se zasloužil o podporu velkolepého vzestupu anglického loďstva a zámořských cest.

Jak již bylo řečeno, Sir Francis Walsingham dirigoval několik velmi produktivních vyzvědačů nejen na domácí půdě, ale i v zahraničí. Ti mu dodávali cenné informace o vývoji ve Španělsku, a to jak v námořních silách, tak u samotného dvora v Madridu. Jedním z nejlepších byl Anthony Standen. O tomto muži je známo pouze tolik, že se narodil asi v roce 1548, což znamená, že byl vrstevníkem Francise Drakea. Vyšla však i najevo mimořádně zajímavá zvláštnost, a to že Standen byl vášnivým katolíkem a přesto sloužil protestantské Anglii. Po odchodu z Londýna se usadil nejdříve ve Skotsku, odkud vedly jeho kroky do Francie. Někdy kolem roku 1580 již byl v Toskánsku. V tomto velkovévodství, přesněji řečeno ve Florencii, si změnil jméno na Pompeo Pellegrini. A právě zde se mu podařilo navázat klíčový kontakt pro svoji budoucí zpravodajskou činnost. Především se seznámil s Giovannim Figliazzim, jenž tehdy zastával roli toskánského vyslance v Madridu. Oba muži se stali nejen přáteli, ale Figliazzi se stal rovněž cenným zdrojem informací o vývoji ve Španělsku, které Antony Standen, alias Pompeo Pellegrini, pohotově posílal k rukám Sira Francise Walsinghama. Není dost dobře známo, jak a kdy se ze Standena stal anglický vyzvědač, ale ze zachovalých Walsinghamových písemností vyplývá, že zmínky o agentovi ve Florencii pocházejí z roku 1582, přičemž k vlastní korespondenci došlo až v roce 1587 s tím, že Standen začal od této doby dostávat roční honorář ve výši 100 liber.

Jedna z dokonale zašifrovaných zpráv od Standena měla pro Walsinghama zvlášť velkou cenu. Byla poslána 7. května 1587 a Standen v ní hlásí, že z Janova byly vyslány čtyři válečné galéry na posílení španělské

the letters of Spynne

My son & daughter
 Ordinary upon the Land of Boudoune of my page & witness
 for his time of long matters, and but once a month, do I
 disparted from him for his time, & that until you do come, thus
 I shall be yours from Courant to Courant & toward market, but
 this last week, I have sent a quantity of 20000. mowts) besides many
 that were sent by the common Officers of my castle, & of all
 other places that Court is sent & sent for the Governor
 in this part, and remember the doubt that I have my other
 friends had admitts me to a vessel. All I desire to you by my

of yo^r last letters on which you desire diligence in intelligence of
 3 p a m 16
 17 14 17
 I have received in hundred mowts and 1/2
 to Lifford in Fleming
 1637 10 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50
 the Margate in the
 1637 10 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50
 and of the quantity of some
 upon my message for his letters to me with the same
 in March also straight will send from to me, and a number
 letters and accounts well and I fear you desire of these letters
 former years, in hope to remember, make me believe to my
 and the other upon the receipt of yo^r letters will be answered in
 returnment diligence and care in writing, and this will be
 yours to yo^r I will send to be sent upon 200. mowts, for
 in haste with all this which you know yourself are thus done
 for which and the distance do not require delay. For my return
 I am to thank you for yo^r favour in providing me the 40. mowts
 of my money, as also to see that some man Brooke writes to
 do some I think myself much obliged, I have written to
 that to you to you about the one and other that it will
 I am to send you 100. mowts in your name, and that for 40.
 to make upon to me. For the rest I will send you some
 and respectfully with the god of England, for my respect must
 necessary to know of yo^r hand some tender for yo^r of some
 I think from me by the hand and specially of things of yo^r intention
 in my opinion I am to well acquainted to yo^r intention my intention
 to make a return of my grace and affection for yo^r my
 want may be satisfied with respect to yo^r and while of so much
 and liberally I am to see I may do my service and my return
 and so all the I have provided for yo^r salvo la capra in caud. God
 prosper you: I am to see yo^r 1587. mowts. 1637.

Pompeo Pellegrini

Dopis anglického špiona Pellegrinino ze dne 7. 5. 1587 o stavu Armyady



flotily. Standen byl sám o sobě velmi úspěšným i při verbování dalších špiónů. Svědčí o tom jedna z jeho následujících informací Walsinghamovi, která obsahuje sdělení, že si vypůjčil 100 dukátů, které vyplatil nejmenovanému Vlámovi, jehož bratr působil jako tajemník markýze Santa Cruze. A to už byl pořádný úlovek! Vždyť zmíněným markýzem nebyl nikdo jiný než admirál de Santa Cruz, vrchní velitel španělského loďstva. Význam jeho zpráv spočíval i ve skutečnosti, že v roce 1587 – tedy rok před námořní válkou – poslal informaci, že Španělé ještě nejsou připraveni k útoku, takže Angličanům zůstal čas na další upevnění vlastní obrany. Standen se pak sám v roce 1588 přesunul přímo do Madridu, odkud díky tomuto téměř neuvěřitelnému kontaktu mohl včas zasílat do Londýna přesné informace o počtech španělských plavidel a o stavu jejich bojové sestavy pro nadcházející útok proti Anglii.

Co je ještě známo o tomto nesporně vynikajícím špiónovi? Podle jedné verze se měl vrátit do Anglie v roce 1593, ale to již Walsingham nebyl tři roky mezi živými a jen stěží někdo jiný mohl nad navrátilivším se mužem, který se chtěl – jak otevřeně říkal – stát loajálním anglickým poddaným a současně oddaným katolíkem, držet ochrannou ruku. Anthonyho Standena pak čekal osud celé řady dalších výborných špiónů před ním i po něm a údajně skončil jako vězeň v londýnském Toweru.

DRAKEŮV ÚSPĚŠNÝ ÚTOK NA CÁDIZ

Standenovy zprávy, jakož i hlášení některých dalších anglických vyzvědačů, byly vskutku znepokojivé. I to byl zřejmě jeden z důvodů, proč královna Alžběta I. – pravděpodobně z Walsinghamova popudu – pověřila osobně Drakea, aby se pokusil proniknout do španělských přístavů a ověřil, zda získané zprávy nejsou jen klamnou informací. Mělo se v podstatě jednat o akci, pro kterou se v moderním vojenství užívá termín průzkum bojem.

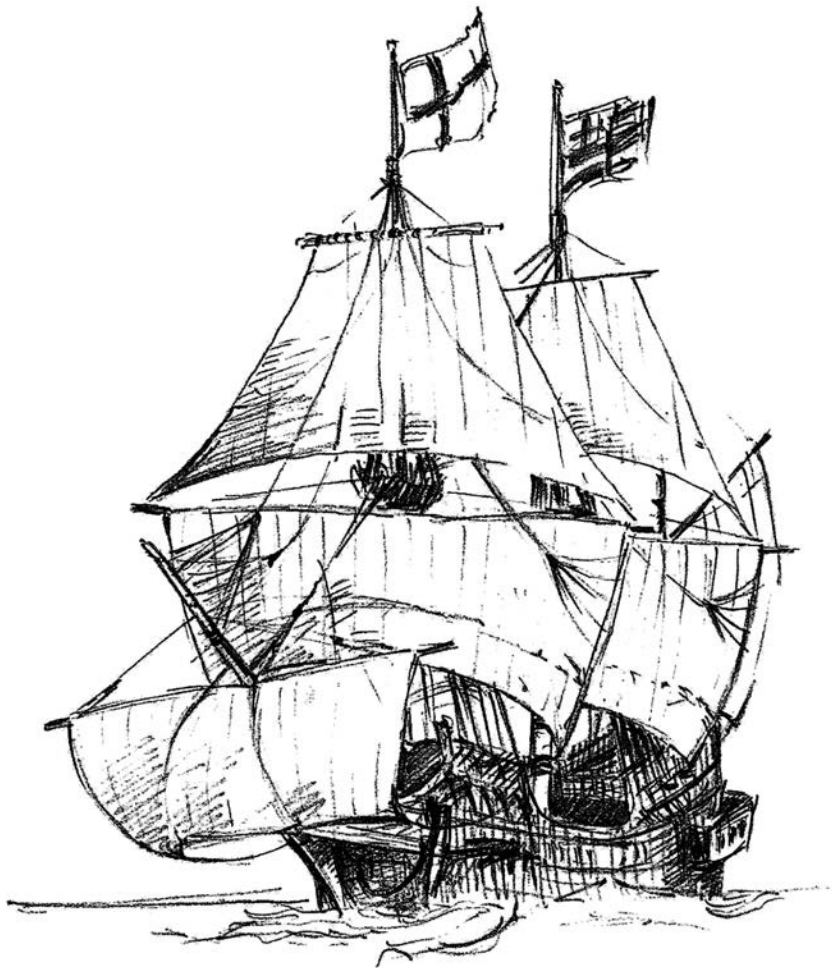
Drake dostal rozkaz, aby vyplul 15. března 1587, ale jako prozíravý kapitán si vše samozřejmě zařídil s patričním předstihem. O deset dní později flotila sestavená z plavidel samotné královny a londýnských obchodníků připlula do Plymouthu, kde se k ní připojily vlastní Drakeovy lodě. V sestavě této flotily byly především čtyři velké královniny galeony o čtyřech palubách v čele s *Elizabeth Bonaventurou*, dále stejný počet plavidel přidělených lordem Admirálem, tedy činitelem plnicím faktickou roli ministra námořnictví. A další čtyři lodě poskytly obchodní kruhy. Velením celé akce byl pověřen Francis Drake s propůjčenou hodností admirála a v roli jeho zástupce vystupoval viceadmirál William Borough, jenž plul na *Golden Lion*.

Vlastní odjezd na širé moře byl mírně opožděn, protože kapitáni některých plavidel na poslední chvíli hlásili Drakeovi, že se z jejich posádek vytratilí někteří námořníci. Drake se rychle rozhodl a najal na jejich místa vojáky a ještě stačil napsat dva rozhořčené dopisy. Jeden adresoval Siru Francisu Walsinghamovi, v němž si stěžuje na atmosféru, kdy „nepřátelé královny zrádně odrazují od cesty tohoto druhu jeho muže“. A druhý poslal Lordu Admirálovi, v němž požaduje exemplární potrestání dezertérů.

Vzápětí se však ukázalo, že ani tento incident nebyl jedinou zvláštní událostí, která poznamenala vyplutí Drakeovy vojenské výpravy. O co šlo? Z královniny kanceláře byl ještě 9. dubna 1587 odeslán po rychlém kurýrovi do Plymouthu za Drakem pokyn, v němž se pravilo, že si Alžběta I. přeje, aby se Drake „násilím nezmocňoval žádného z měst nebo

přístavů španělského krále, aby nepřepadal jeho lodě kotvící v těchto přístavech či se dopouštěl jiného aktu násilí na španělském území“.

Jinými slovy řečeno: Drake mohl přepadat lodě se zlatem a stříbrem na volném moři, ale neopakovat to, co prováděl v Santo Domingu. Co tímto „opožděným pokynem“ měla královna vlastně na mysli? Nešlo



Golden Hind sice proslavil před několika lety Francis Drake, který byl na její palubě rok po návratu povýšen do šlechtického stavu, ale v období kampaně patřila mezi malé pomocné válečné lodě

jí o jisté alibi, alespoň před svým lordem Burghleyem, že je panovníci dobré vůle, která si nepřeje nic jiného než to, co tento významný člen jejího kabinetu, tedy rozvoj mírových vztahů se Španělskem? Neměla třeba také v úmyslu, aby se informace právě o tomto jejím rozkazu dostala nakonec i do povědomí španělských zvědů? A konečně, nebyl posel s tímto rozkazem vyslán tak, aby již Drakea v Plymouthu nezastihl?

A tak se i stalo. Drake již byl pryč, když kurýr dorazil do Plymouthu. Marná byla i snaha velitele malé plachetní lodi, který se pokoušel dostihnout flotilu. Drake již měl několikadenní náskok. Vždyť už 5. dubna spatřil francouzské břehy a o nějakých deset dní později obeplouval zátoku s ústím řeky Tejo, za kterou se nachází hlavní portugalské město Lisabon. Když pak William Borough se svojí *Golden Lion* náhodou narazil u jižních břehů Španělska na menší španělskou loď a její posádku zajal, Angličané se dověděli, že v Cádizu právě kotví značné množství obchodních lodí, které jsou údajně přeplněné zbožím.

Jakmile Borough tuto informaci poslal Drakeovi, velitel výpravy nezaváhal ani minutu. Využil příznivý vítr a v pozdním odpolední 19. dubna 1587 vplul téměř nezpozorován před cádizský přístav. Ten byl tvořen dlouhým poloostrovem s městem na své špičce. Rozdělovala jej horní a dolní zátoka s tím, že uprostřed se nacházela hradní pevnost Matagorda. Drake se mohl ihned přesvědčit, že přístav byl skutečně plný lodí a že i na nábreží kypěl živý shon, po ulicích se pohybovalo plno lidí, zejména námořníků a obchodníků mluvících různými jazyky od španělštiny přes portugalsktinu až po italštinu a vlámsktinu.

Drake byl tak napnutý, že bryskně odmítl Boroughův návrh, aby se sešli kapitáni všech velkých plavidel flotily a poradili se o dalším postupu. Neměl teď na mysli nic jiného, než cíl a nesmírně lákavou kořist. Okamžitě vyrazil se svojí *Elizabeth* přímo do vnější zátoky v závěsu s *Golden Lion* a dalšími plavidly. Před Angličany v roli pirátů se už nemohl objevit více fascinující pohled. Asi šedesát obchodních korábů stálo nehybně na rejdě se spuštěnými kotvami. Patřila k nim velká plavidla z Janova i lodě samotného markýze de Santa Cruz, stejně jako holandské plachetnice ukořistěné předtím Španěly a pět velkých lodí kupců z Biskajského zálivu, které měly přestávku před cestou do Karibiku, zatímco desítky dalších čekaly na vykládání zboží z různých částí světa. Drake do jejich středu vletěl doslova jako jestřáb mezi tucty kuřat.

Vlastní obrana města se vyvíjela poněkud zvláštním způsobem. Po-
hybovala se někde mezi temperamentními výjevy odhodlaného od-
poru a opatrnou zdrženlivostí. Hlavní španělskou bojovou sílu tvoři-
la skupina devíti galér a jedna osmnáctimístná galeota, jak se říkalo
podlouhlým úzkým plachetnicím, na které se shodou okolností zrovna
nacházel jeden z předních španělských námořních kapitánů Pedro de
Acuña. Tato jeho eskadra těsně předtím plula k portugalskému mysu
de São Vicente, ale kvůli nepříznivým větrům zůstala v Cádizu, lépe ře-
čeno dvě z jejích lodí se nacházely na řece San Pedro a ostatní u hradu.

Acuña vyslal jednu z galeot a jednu galéru na průzkum. To samo-
zřejmě neuniklo Drakeovi. Když se Španělé přiblížili na dostřel muš-
ket, byla na *Elizabeth* vytažena vlajka a její střelci zahájili palbu. Acuña
rychle otočil svá plavidla a snažil se dostat co nejrychleji do bezpečí.
Pleskot rytmického dopadu vesel jeho mužů na hladinu fakticky splý-
val s jednotlivými ranami ostrostřelby Angličanů, která nejen poškodila
mústek na galéře, ale zabila i čtyři její námořníky.

Na nečekaně větší odpor narazil Drake ze strany velkého korábu
z Janova, který pod ochranou asi třiceti nebo snad dokonce čtyřiceti
děl měl ve svých útrobách vzácné zboží ze zámoří, včetně velkých zásob
košenily a cukru. Drake se jej proto snažil uchránit, ale když viděl, že
janovský kapitán je neústupný a vede svoji velkou loď přímo na *Eliza-
beth*, okamžitě změnil záměr. *Elizabeth* se hbitě vysmekla z kurzu tak,
aby se sama dostala do boku janovského plavidla, které pak rozstříle-
la, až z něho doslova létaly třísky, než se nakonec potopilo. Drake sice
v duchu litoval, že se právě jeho nákladu nemohl zmocnit, ale důležitěj-
ší bylo, že nyní měl před sebou úplně volnou cestu.

„Drake se přirtil do přístavu s větší rychlostí a opovážlivější drzostí,
než jakýkoli jiný pirát,“ napsal očitý svědek Augustín de Horozco, celní
úředník cádizského přístavu, jehož záznamy o této události jsou ulože-
ny jako archivní dokument v londýnské British Library. Acuña se sice
snažil vyslat proti němu ještě pár dalších galér, ale byly snadno přemo-
ženy Drakeovými dělostřelci. Ještě před soumrakem již Drakeova flotila
bezpečně kotvila v kanále, který vede k vnitřní zátoci. Řada menších
lodí se před Angličany ukryla na řece San Pedro.

Mezitím byl Cádiz zachvácen panikou. Nikdo z místních činite-
lů nebyl schopen nějakého rozhodného činu, ať již vojenského nebo

organizačního směrem k uklidnění obyvatel. Z tamních kronik vyplývá, že se vystrašení lidé snažili najít útočiště v hradu, ale jeho těžká brána byla v obavách před Drakeovým útokem zavřena. To pak způsobilo, že dav lidí před hradem ušlapal asi dvě desítky žen a dětí. Nakonec se pár jedinců vzchopilo, aby se pod jejich velením během noci na náměstí shromáždili ozbrojenci, kteří byli vysláni k baterii pobřežních děl na San Felipe a k obraně mostu nad řekou, což byla jediná spojnice mezi pevninou a pobřežními opevněními. Zazněly poplašné píšťaly a rachot bubnů a byly zapalovány hranice s vlhkými větvemi, jejichž dým působil jako svého druhu obranná kouřová clona.

Avšak navzdory tomu, že se jistá část obránců vzpamatovala, moment překvapení stále vyzníval ve prospěch Angličanů, kterým se podařilo zmocnit se nejednoho plavidla se zásobami a zničit několik lehčích válečných lodí, údajně s tonáží okolo 10 tun. V ranních hodinách přibyl do Cádizu vojenské posily z Puerto de Santa María a útvar jezdecstva z Chiclany, které upevnily obranu mostu. Posléze se ve městě ukázal i sám Alonso Pérez de Guzman El Bueno, vévoda de Medina Sidonia. Tohoto jednoho z nejbohatších španělských grandů jistě plným právem považoval král Filip II. za významného vojenského odborníka.

Španělské pobřežní baterie zahájily s příchodem úsvitu palbu, ale to již byly Drakeovy lodě mimo jejich dostřel. Zmiňovaný celník Augustín de Horozco nemohl skrýt svůj obdiv k umění anglického admirála, který – jak píše ve svém svědectví – „za svitu hořících španělských lodí a s příznivým větrem v plachtách bezpečně vyvedl celou flotilu, aniž by se jediná z jejích lodí dostala do nějaké kolize“.

V Cádizu pak nastalo uklidnění. Španělé si ovšem odplutí Drakeovy flotily začali vykládat jako své velké vítězství. Nicméně trvaly rozpaky nad tím, jakou smělost a navigační dovednost právě v Cádizu proti takové přesile prokázal Francis Drake. Našly se ovšem hlasy, které jeho srdatost zaměňovaly za pouhou drzost a umění mořeplavce přičítaly jen štěstí. Tvrdily, že k takové nesmírně riskantní akci by se přece nemohl odhodlat ani ten nejlepší pirát, pokud by ovšem nebyl podpořen vyšší mocí. V tomto případě mocí anglického království. A rovněž se dále šířilo, že jako jediné vysvětlení Drakeova odvážného nájezdu se nabízela spekulace o tajné alianci mezi Anglií, marockým sultánem a Osmanskou říší.

VÝZVĚDNÁ AKTIVITA

Francis Drake samozřejmě nepůsobil u španělských břehů jen jako pirát, ale podle pokynů královny Alžběty I. také prováděl průzkum stavu vojenské připravenosti Filipových námořních sil. Z celkového dojmu, který si udělal, mu neklamně vycházelo, že angličtí špioni měli pravdu, když do Londýna již několik měsíců hlásili zvýšený ruch ve španělských přístavech. Sám poslal 27. dubna 1587 zprávu Siru Walsinghamovi, ve které ho informoval, že „Španělé provádějí tak rozsáhlé válečné přípravy, o jakých jsme dosud neslyšeli ani nevěděli“. Vysokou aktuálnost své zprávy ještě podtrhuje, když v jejím závěru uvádí: „Španělský král se jednoznačně chystá napadnout Anglii, větším dílem v podobě námořní války. Je třeba ho zastavit teď a jednou provždy. Nutno dobře sledovat pobřeží Sussexu. Já sám jim budu škodit všemi možnými prostředky.“

Sotva zaschl inkoust na těchto slovech, Drake se již opět připravoval na další bojovou akci. Dověděl se totiž, že eskadra pod velením Juana Martíneze de Recalde má na příkaz krále Filipa II. vyplout z oblasti mysu São Vicente a ukrýt se v lisabonské zátocě, kde vyústuje řeka Tejo do Atlantiku. Drake se rozhodl hlídkovat mezi tímto mysem a pobřežím Algarve s předsevzetím, že právě v těchto místech napadne každé plavidlo, které sem bude směřovat ze Středozemního moře jako posila Filipovy flotily v Lisabonu.

Ale do Drakeových záměrů rušivě zasáhl jeho zástupce viceadmirál William Borough. O co šlo? Drake současně hodlal provést i pozemní akci. Měl přece na palubách svých lodí kontingenty vojáků a důstojníků, kteří dosud nevzkročili na suchou zemi. A tak 28. dubna řekl důstojníkům na *Elizabeth* o svém úmyslu vylodit pěchotu a udeřit na hrad Sagres nedaleko od mysu São Vicente. Následujícího dne se na *Elizabeth* dostavil Borough a když vyslechl Drakeovo rozhodnutí, zachmuřeně se vrátil na *Golden Lion*. Dlouho do noci pak přemýšlel o tomto Drakeově úmyslu a nakonec mu napsal dlouhý dopis, který překypoval nahromaděnou záští k podobným akcím svého velitele. Celou tuto epizodu popisuje významný historik britského námořnictva Sir Julian Stafford Corbett ve své knize *Spanish War* z roku 1898: „*Borough*